

Nya föreskrifter för mediestöd under 2021

Sammanfattning

Journalistförbundet har tagit del av förslagen till nya föreskrifter för mediestöd under 2021.

Journalistförbundet har inte fått förslaget på remiss men vill ändå inkomma med vissa synpunkter.

Journalistförbundet ingår som en av huvudmännen i Medieetikens förvaltningsorgan, som är den organisation som administrerar Medieombudsmannen och det medieetiska systemet.

Medieetikens förvaltningsorgan avser att inkomma med ett särskilt yttrande avseende den del av föreskrifterna som rör "god medieetisk sed". Journalistförbundet hänvisar därför i dessa delar till Medieetikens förvaltningsorgans yttrande.

Journalistförbundet anser inte att det finns stöd för den tolkning som Myndigheten för press, radio och tv (MPRT) gör av mediestödsförordningens bestämmelse "redaktionellt innehåll av hög kvalitet". Enligt MPRT ska bestämmelsen kopplas till ett krav på att innehållet ska vara sakligt. Enligt Journalistförbundet är det en tolkning som saknar stöd i förarbeten. Istället har redaktionell kvalitet historiskt kopplats till faktorer som antalet anställda journalister och andelen eget redaktionellt material. Enligt Journalistförbundet skulle MPRT:s förslag innebära en granskning av innehållet som mer är att likna vid Granskningsnämndens prövning av innehållet i public service. Enligt Journalistförbundet saknas

det stöd i lag för en sådan förändring, vilket skulle krävas eftersom det handlar om en indirekt inskränkning i den grundlagsskyddade yttrandefriheten.

Mot den bakgrunden avstyrker Journalistförbundet förslaget till nya föreskrifter om mediestöd avseende 2 §, 2-3 stycket. Journalistförbundet har dock inget att erinra mot 2 §, 1 stycket, eftersom en hänvisning till syftet med mediestödet kan tjäna som en påminnelse om mediestödets demokratistärkande funktion.

Fördelning av stöd

MPRT föreslår att en ny bestämmelse om fördelning av stöd införs i föreskrifterna om mediestöd, 2 §. I bestämmelsens första stycke erinras det om att mediestöd enligt mediestödsförordningen ska fördelas på ett sätt som bidrar till att syftet med mediestödet enligt 2 § mediestödsförordningen uppfylls.

Syftesbestämmelsen i mediestödsförordningen ser ut såhär:

”Syftet med mediestödet är att stärka demokratin genom att främja allmänhetens tillgång till oberoende nyhetsförmedling i hela landet via en mångfald av allmänna nyhetsmedier med redaktionellt innehåll av hög kvalitet.”

I MPRT:s förslag till föreskrifter utvecklas vad som ska anses vara ”redaktionellt innehåll av hög kvalitet”. Förslaget till ny föreskrift ser ut såhär:

”Med redaktionellt innehåll av hög kvalitet avses att mediet regelmässigt präglas av ansvarstagande nyhetsförmedling.

Med ansvarstagande nyhetsförmedling avses bland annat att nyhetsmediet inte bidrar till att sprida felaktig eller manipulerad information, inte uppmanar till brott och avstår från publiceringar som vilseleder kring etablerad vetenskap och kunskap.”¹

Enligt Journalistförbundet är det oklart varifrån MPRT:s tolkning av ”ansvarstagande nyhetsförmedling” kommer. I regeringens proposition ”Journalistik i hela landet” framhåller regeringen att ”ansvarstagande och allsidiga medier” behöver stärkas. Det går dock inte, enligt Journalistförbundet, att utifrån det dra slutsatsen att regeringen velat ställa några innehållsmässiga krav på de medier som ansöker om mediestöd. Särskilt inte som resonmenaget i propositionen utmynnar i att regeringen inför krav på ansvarigt utgivarskap och god medieetisk sed.²

Begreppet redaktionellt innehåll av hög kvalitet är inte nytt i mediestödssammanhang. Det infördes första gången i samband med att regeringens förordning om utvecklingsstöd kom 2016. Den förordningen, som numer är upphävd sedan bestämmelserna överförts till i mediestödsförordningen, innehöll en syftesbestämmelse som såg ut såhär:

”Syftet med utvecklingsstödet är att främja mediemångfald och demokratisk debatt genom att ge tryckta allmänna nyhetstidningar förutsättningar att långsiktigt utveckla elektroniska publiceringstjänster med redaktionellt innehåll av hög kvalitet.”³

Även om bestämmelsen skiljer sig något från mediestödsförordningens syftesbestämmelse är formuleringen om kvalitet identisk. Förordningen om utvecklingsstöd byggde på ett förslag från Presstödsnämnden från 2015. Utvecklingsstödet vände sig till tryckta allmänna nyhetstidningar, vilket i sig ansågs bidra till att uppnå syftet avseende kvalitet. Presstödsnämnden utvecklar detta i den utredning som låg till grund för förslaget:

---

¹ Se Myndigheten för press, radio och tv:s förslag till nya föreskrifter om mediestöd, 2 §, 2-3 stycket.

² Se Prop. 2017/18:154 Journalistik i hela landet, sid 28.

³ Se Förordning (2016:137) om utvecklingsstöd till tryckta allmänna nyhetstidningar, 2 §.

”En utgångspunkt är också att etablerade medieföretags och dagstidningars erfarenheter och kompetens är mycket viktiga att ta till vara. Det är av stor vikt att den professionalitet när det gäller nyhetsarbete och fördjupande journalistik som redan finns på redaktioner runt om i landet värnas när medielandskapet ritas om. Det är just det professionella hos dessa aktörer som är grunden för kvaliteten i journalistiken.”⁴

Utgångspunkten för Presstödsnämndens uppdrag var det förslag till omställningsstöd som 2013 lämnades av Presstödskommittén i betänkandet ”Översyn av det statliga stödet till dagspressen” (SOU 2013:66). I enlighet med kommitténs förslag skulle stödet som Presstödsnämnden tog fram ha ett tydligt utvecklingsperspektiv. Stödet skulle bidra till att ge tryckta dagstidningar förutsättningar att utveckla långsiktigt bärkraftiga elektroniska publiceringstjänster med nyhets- och opinionsmaterial av hög kvalitet.⁵

Mot den bakgrunden är det också intressant att se till Presstödskommitténs betänkande. Just ordet kvalitet och kvalitetsjournalistik behandlas ingående i betänkandet. Inte minst eftersom EU-kommissionen har haft synpunkter på hur presstödet är utformat och att det inte är kopplat till några specifika motprestationer från mottagaren. Sådär beskriver utredningen kommissionens synpunkter:

”Kommissionen konstaterar att driftsstödet inte är förenat med några villkor om att stödmottagarna ska bete sig på ett visst sätt eller om vilka specifika kostnader stödet får täcka. Detta anses medföra att stödet har en låg stimulans effekt såtillvida att stödmottagarna inte ges något incitament att investera i redaktionell kvalitet, t.ex. genom att anställa kvalificerade journalister.”⁶

I utredningen beskrivs också hur dessa synpunkter från kommissionen har bemötts av kulturdepartementet. Kulturdepartementets skrivelse från 2009 citeras:

”Staten bör inte ta ansvar för tidningarnas åtgärder vad gäller produktions- och försäljningsmetoder, redaktionernas storlek och sammansättning eller utformning av tidningarnas innehåll. De tidningar som får driftsstöd agerar på konkurrensutsatta marknader, på vilka ökande marknadsandelar i regel ger ökade intäkter, framför allt från annonsförsäljning. Det torde därför ligga i tidningarnas eget intresse att rikta sina resurser mot att höja den redaktionella kvaliteten, t.ex. genom att anställa fler journalister eller öka mängden eget redaktionellt material, och att förbättra produktionsmetoderna eftersom detta kan betala sig genom ett större intresse från annonsörer och läsare. I driftsstödet finns också en inbyggd stimulans effekt genom att stödet ökar i takt med upplagan upp till en viss nivå.”⁷

Av genomgången ovan framgår att dagens syftesbestämelse i mediestödsförordningen, i den del som avser ”redaktionellt innehåll av hög kvalitet”, har sin bakgrund bland annat i EU-kommissionens kritik mot Sveriges hantering av presstöd historiskt. Det finns enligt Journalistförbundet ingenting som tyder på att lagstiftaren har velat koppla ihop kvalitetsrekvisitet med innehållsmässiga kvar avseende journalistiken. Tvärtom har det varit andra parametrar som antalet anställda journalister och andelen eget redaktionellt innehåll som har ansetts avgörande för kvaliteten. Detta är parametrar som mediestödsnämnden har stora möjligheter att ta hänsyn till eftersom mediestöden bygger på faktorer

---

⁴ Se sid 25 f. i Presstödsnämndens utredning ”Utvecklingsstöd till tryckta allmänna nyhetstidningar”.

⁵ Se Kulturdepartementets skrivelse ”Uppdrag till Presstödsnämnden att ta fram förslag till ett innovationsstöd för den tryckta dagspressen”, Ku2015/395/MFI.

⁶ Se SOU 2013:66, sid 93.

⁷ Citat från Kulturdepartementets skrivelse daterad den 16 januari 2009, N2006/4857/MK.

som just andelen redaktionellt innehåll, omfattningen av redaktionellt innehåll och andelen exklusivt, egenproducerat redaktionellt innehåll.

Det som MPRT lyfter fram i förslaget till föreskrifter om "ansvarstagande nyhetsförmedling" och att medier inte ska "bidra till att sprida felaktig eller manipulerad information" etc är enligt Journalistförbundet viktiga frågor. Det är också aktuella frågor vilket kan vara en förklaring till att MPRT föreslår att det ska lyftas in i föreskrifterna. Enligt Journalistförbundet har dock mediernas affärsutveckling de senaste åren, då många medieföretag skiftat från annonsbaserad affärsmodell på nätet till en prenumerationsbaserad affärsmodell gjort att risken för att de farhågor som fanns kring minskad journalistisk kvalitet ska besannas har minskat. En prenumerationsbaserad affärsmodell ställer högre krav på att innehållet håller hög kvalitet.

Enligt Journalistförbundet kan det ifrågasättas hur Mediestödsnämndens bedömning av vad som är "ansvarstagande nyhetsförmedling" ska göras. Räcker det att redaktionen bevakar en fråga som är kontroversiell och som saknar vetenskapliga belägg, till exempel flat earth-rörelsen (vars anhängare tror att jorden är platt), för att mediestödet ska minskas? Det får förutsättas att det inte är avsikten, utan att det snarare är i de fall någon för fram en åsikt om att jorden är platt som mediestödet ska minskas. Detta medför att Mediestödsnämnden kommer att behöva bedöma enskildas åsikter och huruvida det finns belägg för dessa. I fallet med flat earth-rörelsen framstår detta som enkelt, men ju mer omstridda åsikterna är desto svårare bedömningar kommer nämnden behöva göra. Det är enligt Journalistförbundet uppenbart att detta kommer att göra att Mediestödsnämnden får rätt att bedöma frågor om saklighet på ett sätt som liknar den prövning som idag görs av Granskningsnämnden avseende innehåll i bland annat public service. Enligt Journalistförbundet saknas det stöd i lag för en sådan förändring, vilket skulle krävas eftersom det handlar om en indirekt inskränkning i den grundlagsskyddade yttrandefriheten.

Även om den typen av innehållsmässiga krav som föreslås inte direkt kan sägas äventyra den konstitutionella yttrandefriheten, eftersom det är frivilligt att ansöka om mediestöd, bör mediestödet utformas utifrån principer som stämmer överens med hur staten i övrigt förväntas agera gentemot medier. Mediefriheten förutsätter enligt Journalistförbundet att medierna står fria från statlig kontroll i förhållande till innehåll och att endast grundlagarnas brottskataloger ska sätta ramarna för myndigheternas rätt att agera mot innehållet i grundlagsskyddade medier. Detta bör enligt Journalistförbundet vara principer som även styr fördelningen av mediestöd. Det är också en hållning som regeringen tidigare intagit när det gäller frågan om att ställa innehållskrav kopplade till värdegrund.⁸

MPRT bör i vart fall inte införa innehållskriterier för mediestöd utan att lagstiftaren tydligt signalerat att det finns en ambition att styra medierna innehållsmässigt. Någon sådan ambition finns, som framgår av ovan, inte från lagstiftarens sida.

Mot bakgrund av vad som framförts ovan avstyrker Journalistförbundet förslaget till nya föreskrifter om mediestöd avseende 2 §, 2-3 stycket. Journalistförbundet har dock inget att erinra mot 2 §, 1 stycket, eftersom en hänvisning till syftet med mediestödet kan tjäna som en påminnelse om mediestödets demokratistärkande funktion.

Ulrika Hyllert
Förbundsordförande
Journalistförbundet

⁸ Se regeringens proposition 2017/18:154 Journalistik i hela landet, sid 27 f.